

### TENDENCJE ZMIAN NA RYNKU INSTRUMENTÓW PŁATNICZYCH W POLSCE NA TLE POZOSTAŁYCH KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2000-2018

---

---

#### **Wprowadzenie**

Niebywały postęp w dziedzinie gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji drogą elektroniczną przyczynił się do wirtualizacji pieniądza oraz spowodował znaczące zmiany w systemach płatności realizowanych za pośrednictwem banków i innych instytucji finansowych. Papierowy pieniądz poruszał się w świecie papierowego systemu płatniczego, pieniądz elektroniczny wymaga środowiska elektronicznego. Stąd też w ostatnich latach olbrzymiego znaczenia nabiera konieczność zapewnienia społeczeństwu dostępu do nowoczesnych instrumentów płatniczych i infrastruktury płatniczej dostosowanej do wymagań współczesnego rynku i konsumenta.

Rozwój innowacyjnych technologii przyczynił się do znacznych przemian na rynku instrumentów płatniczych. Zmiany te stają się wyzwaniem dla banków i przyczyniają się do nieustannego poszerzania oferty produktowej, dostosowanej do wzrastających, stale zmieniających się potrzeb społeczeństwa. Następuje dynamiczny rozwój rynku kart płatniczych oraz płatności mobilnych dokonywanych za pośrednictwem urządzenia mobilnego np. telefonu, tabletu, zegarka.

Z uwagi na czas i niski koszt rozliczenia oraz możliwość pełnego zautomatyzowania procesu obsługi płatności na każdym etapie cyklu rozliczeniowego, najbardziej efektywnym rodzajem rozliczeń są bezgotówkowe bankowe rozliczenia elektroniczne.

---

\* Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku.

Celem pracy jest analiza dostosowania infrastruktury płatniczej do wymagań rynku i konsumenta oraz upowszechnienia obrotu bezgotówkowego w Polsce, a także ocena tendencji zmian na rynku instrumentów płatniczych w naszym kraju w ostatnim piętnastoleciu, na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej.

## 1. Pojęcie i istota systemu płatniczego

Narodowy system płatniczy to powiązania instytucjonalne i infrastrukturalne między podmiotami oraz zachodzące między nimi procesy, umożliwiające transfer pieniądza w formie gotówkowej i bezgotówkowej na obszarze danego kraju. System płatniczy to jeden z głównych komponentów krajowego systemu pieniężnego i finansowego, ważny dla rozwoju gospodarczego kraju.<sup>1</sup>

Współczesny obrót finansowy jest realizowany w krajowym systemie płatniczym, który pod względem stosowanych rozwiązań, szybkości rozliczeń i bezpieczeństwa w niczym nie ustępuje najbardziej rozwiniętym państwom europejskim. System płatniczy można najogólniej zdefiniować jako system składający się z określonej grupy instytucji, ustalonych instrumentów i procedur wykorzystywanych do zapewnienia obiegu pieniądza w obrębie danego obszaru geograficznego, którym zazwyczaj jest jeden kraj.

W aspekcie prawnym - system płatności to podlegające prawu polskiemu prawne powiązania pomiędzy co najmniej trzema instytucjami, w tym co najmniej jedną z niżej wymienionych:

- Narodowy Bank Polski,
- bank centralny innego państwa,
- bank krajowy, oddział banku zagranicznego oraz spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa oraz Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa,
- dom maklerski
- zagraniczna osoba prawna<sup>2</sup>.

System płatniczy danego kraju często nie jest złożony z jednego powszechnego i uniwersalnego mechanizmu dokonywania płatności, który obsługiwałby transakcje każdego rodzaju, tj. zarówno płatności wysokokwotowe, jak i detaliczne w formie tradycyjnej. W większości krajów funkcjonuje więcej niż jeden

---

<sup>1</sup> *Bankowość*, red. J. Węclawski, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2006, s. 361.

<sup>2</sup> Art. 1 Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. *o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami* (Dz.U. z dnia 16 lutego 2012 r., nr 33, poz. 173).

taki mechanizm, wyodrębniony w sposób instytucjonalny i prawny, zwany systemem płatności.

Pod pojęciem płatności rozumie się zatem konkretny system rozliczający w określony sposób danego rodzaju transakcję, np. system rozliczeń transakcji detalicznych, czy system rozliczeń transakcji kartami płatniczymi.

## 2. Instrumenty płatnicze na rynku polskim

Instrument płatniczy definiuje Ustawa o usługach płatniczych. Zgodnie z jej przepisami jest to: „zindywidualizowane urządzenie lub uzgodniony przez użytkownika i dostawcę zbiór procedur, wykorzystywanych przez użytkownika do złożenia zlecenia płatniczego”.<sup>3</sup>

Z kolei przepisy Ustawy Prawo bankowe dopuszczają przeprowadzanie rozliczeń pieniężnych w Polsce w formie gotówkowej lub bezgotówkowej. W obu formach rozliczeń mogą być wykorzystywane papierowe i informatyczne nośniki danych.

Płatności gotówkowe są realizowane przy użyciu gotówki, tj. wpłaty gotówki na rachunek wierzyciela oraz czeku gotówkowego, zaś płatności bezgotówkowe realizowane są w szczególności za pomocą: polecenia przelewu, polecenia zapłaty, kart płatniczych i czeków rozrachunkowych. Ponadto ustawa w niektórych sytuacjach dopuszcza także możliwość rozliczenia planowego i rozliczenia saldami.

Czek gotówkowy stanowi dyspozycję wystawcy czeku udzieloną trasatowi obciążenia jego rachunku kwotą, na którą czek został wystawiony oraz wypłaty tej kwoty okazicielowi czeku lub osobie wskazanej na czeku.

Rozliczenia pieniężne mogą być przeprowadzane za pośrednictwem banków, jeżeli przynajmniej jedna ze stron rozliczenia (dłużnik lub wierzyciel) ma rachunek bankowy.

Rozliczenia pieniężne przedsiębiorców, w związku z prowadzoną działalnością, powinny być przeprowadzane każdorazowo za pośrednictwem rachunku bankowego przedsiębiorcy gdy:

- stroną transakcji, z której wynika płatność, jest inny przedsiębiorca oraz,
- jednorazowa wartość transakcji, bez względu na liczbę wynikających z niej płatności, przekracza równowartość 15 000 zł. Transakcje w walutach obcych powinny zostać przeliczone na złote według kursu średniego walut obcych, ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień dokonania transakcji.

---

<sup>3</sup> Ustawa z dnia 11 sierpnia 2011r. o *usługach płatniczych* (Dz. U. 2011 Nr 199, poz. 1175, pkt 10).

Do bezgotówkowych rozliczeń można wykorzystać następujące instrumenty płatnicze:

- polecenie przelewu - stanowi udzieloną bankowi dyspozycję dłużnika obciążenia jego rachunku określoną kwotą i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela. Bank wykonuje dyspozycję dłużnika w sposób przewidziany w umowie rachunku bankowego. Może być stosowane do wszystkich zobowiązań niezależnie od ich wysokości.
- czek rozrachunkowy - stanowi dyspozycję wystawcy czeku udzieloną trasatowi do bezwzględnego obciążenia jego rachunku kwotą, na którą czek został wystawiony oraz uznania tą kwotą rachunku posiadacza czeku,
- karta płatnicza – karta uprawniająca do wypłaty gotówki lub umożliwiająca złożenie zlecenia płatniczego za pośrednictwem akceptanta lub agenta rozliczeniowego, akceptowana przez akceptanta w celu otrzymania przez niego należnych mu środków,
- polecenie zapłaty - stanowi udzieloną bankowi dyspozycję wierzyciela obciążenia określoną kwotą rachunku bankowego dłużnika i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela. Dyspozycja wierzyciela oznacza równocześnie jego zgodę na cofnięcie przez bank dłużnika obciążenia rachunku dłużnika i cofnięcie uznania rachunku wierzyciela w przypadku dokonanego przez dłużnika odwołania polecenia zapłaty. Ta forma płatności opracowana została w celu bezgotówkowego opłacania cyklicznych płatności dla tego samego wierzyciela.

Przeprowadzenie rozliczeń poleceniem zapłaty jest możliwe do zastosowania po spełnieniu określonych warunków:

- wierzyciel i dłużnik muszą posiadać rachunki w bankach, które zawarły porozumienie w sprawie stosowania polecenia zapłaty, określające w szczególności: zakres odpowiedzialności banków wykonujących polecenie zapłaty, przyczyny odmowy wykonania polecenia zapłaty przez bank dłużnika, procedury dochodzenia wzajemnych roszczeń banków wynikających ze skutków odwołania polecenia zapłaty przez dłużnika, wzory jednolitych formularzy oraz zasady wykonywania przez banki poleceń zapłaty za pomocą informatycznych nośników danych,
- dłużnik musi udzielić wierzycielowi zgody na obciążanie jego rachunku w drodze polecenia zapłaty w umownych terminach zapłaty z tytułu określonych zobowiązań,
- pomiędzy wierzycielem a bankiem prowadzącym jego rachunek musi zostać podpisana umowa w sprawie stosowania polecenia zapłaty przez wierzyciela, zawierającej w szczególności: zgodę banku na stosowanie

polecenia zapłaty przez wierzyciela, zasady składania i realizowania poleceń zapłaty, zgodę wierzyciela na obciążenie jego rachunku kwotami odwoływanych poleceń zapłaty wraz z odsetkami, zwróconymi dłużnikowi w związku z odwołaniem polecenia zapłaty oraz zakres odpowiedzialności wierzyciela i banku,

- maksymalna kwota pojedynczego polecenia zapłaty nie przekracza równowartości, przeliczonej na złote według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski w ostatnim dniu kwartału poprzedzającego kwartał, w którym dokonywane jest rozliczenie pieniężne:
  - ✓ 1000 euro – w przypadku gdy dłużnikiem jest osoba fizyczna nie wykonująca działalności gospodarczej,
  - ✓ 50 000 euro – w przypadku pozostałych dłużników.

Ponadto do rozliczeń między kontrahentami mogą być zastosowane: akredytywa, rozliczenie planowe oraz rozliczenia saldami.

Akredytywa jest formą rozliczeń stosowaną w odniesieniu do mało znanych odbiorców lub odbiorców znanych z nieterminowego regulowania zobowiązań. Otwarcie akredytywy zapewnia dostawcy otrzymywanie należności natychmiast po wykonaniu zamówienia. Forma ta wymaga zamrożenia środków pieniężnych na dłuższy czas (około 30 dni), często nawet przed wykonaniem umowy. Z tego powodu nie jest to forma popularna.

Rozliczenia planowe mają zastosowanie przy systematycznie powtarzających się dostawach, zbliżonych pod względem wielkości. Charakterystyczną cechą tej formy jest występowanie w jej ramach dwóch płatności: płatności zaliczkowych – dokonywanych w stałych terminach, w wysokości przewidywanej, przeciętnej wartości jednorazowej dostawy – oraz płatności wyrównawczych – następujących w ściśle ustalonych terminach, których kwota ustalana jest w drodze porównania płatności zaliczkowych z wartością zrealizowanych dostaw.

Okresowe rozliczenia saldami mają zastosowanie do transakcji, w których kontrahenci nawzajem świadczą dla siebie stałe i wzajemne usługi czy dostawy i występowali wobec siebie w roli dostawcy i odbiorcy.

### **3. Karty płatnicze jako innowacyjny instrument płatniczy**

Przemiany zachodzące na rynku polskim oraz stale wzrastające potrzeby społeczeństwa wymusiły na przedsiębiorstwach bankowych konieczność oferowania coraz bardziej innowacyjnych produktów, wśród których pojawiły się karty płatnicze.

Na początku lat dziewięćdziesiątych niewiele polskich banków posiadało w swojej ofercie ten produkt. Brakowało odpowiedniej infrastruktury technicznej akceptującej płatności kartami. Niewielkie było też zainteresowanie nowym instrumentem płatniczym ze strony klientów.

Pierwsza karta bankowa została wydana w połowie lat osiemdziesiątych przez Bank Polska Kasa Opieki S.A. Była to karta identyfikacyjna umożliwiająca wypłatę gotówki z rachunku oszczędnościowego. W 1991 r. Bank Inicjatyw Gospodarczych S.A. wprowadził na rynek pierwszą, międzynarodową kartę płatniczą VISA typu business. Stopniowo także inne banki zaczęły wprowadzać karty płatnicze na rynek. W 1993 r. Bank Polska Kasa Opieki S.A. wprowadził do obiegu Kartę VISA Classic dla klientów indywidualnych.

Z biegiem czasu zainteresowanie „plastikowym pieniądzem” zaczęło dynamicznie wzrastać.

Ze względu na funkcjonalność kart, tj. moment obciążenia konta klienta za przeprowadzoną transakcję oraz sposób rozliczania wyróżniamy:

- karty debetowe (*debit cards*) - służą głównie do wypłaty gotówki z bankomatów lub płatności w sieci punktów akceptujących karty. Umożliwiają dokonywanie płatności zwykle do wysokości dodatniego salda na rachunku bankowym. Przy ich użyciu obciążenie konta odbywa się z chwilą dokonania transakcji;
- karty kredytowe (*credit cards*) - ich istotą jest to, że regulowana za ich pomocą płatność może przekraczać stan środków znajdujących się na rachunku bankowym do wysokości limitu kredytowego określonego przez emitenta (bank). Za transakcje bezgotówkowe nie pobiera się prowizji. Odsetki mogą nie być naliczane, jeśli właściciel karty spłaci całość zobowiązań w ustalonych terminach lub też naliczane są od daty przeprowadzenia transakcji, bez względu na to kiedy nastąpiła spłata;
- karty obciążeniowe (*charge cards*) - w odróżnieniu od kart kredytowych charakteryzują się przebiegiem spłaty zobowiązań z karty. Spłata całości płatności musi nastąpić do wyznaczonego dnia, na podstawie wystawionego zestawienia transakcji i obciążeń w danym cyklu rozliczeniowym;
- karty przedpłacone (*pre-paid cards*) - nie muszą funkcjonować w ścisłym powiązaniu z rachunkiem bankowym. Użytkownik wstępnie uiszcza wartość limitu, po czym otrzymuje kartę z określoną wartością jednostek pieniężnych zapisaną w module pamięci. W trakcie dokonywania płatności bezgotówkowej, kwoty automatycznie pomniejszają wartość zapisaną w pamięci karty, co powoduje wyeliminowanie ryzyka przyjęcia przez akceptantów kart bez pokrycia, kart nieważnych, a także przekro-

czenia salda rachunku. Po wyczerpaniu karty można ją ponownie doładować. Karty te mogą występować jako karty z mikroprocesorem lub z paskiem magnetycznym.

Uwzględniając funkcje jakie pełnią karty, wyróżnić możemy:

- karty bankomatowe, które nie posiadają funkcji karty płatniczej, nie stwarzają możliwości dokonywania transakcji bezgotówkowych,
- karty płatnicze z funkcją wypłaty z bankomatu oraz,
- karty płatnicze bez funkcji wypłaty gotówki z bankomatu.

Bardzo istotnym - z punktu widzenia bezpieczeństwa klientów - kryterium klasyfikacji kart jest nośnik zapisu danych, zgodnie z którym wyróżnić możemy:

- karty wyposażone w pasek magnetyczny dają możliwość dokonywania transakcji dzięki umieszczoneму na rewersie paskowi magnetycznemu, który zawiera dane konieczne do ich wykonania,
- karty wyposażone w mikroprocesor posiadają wewnątrz karty układ scalony wykonany z krzemu, na powierzchni którego umieszcza się odpowiednią strukturę elektroniczną, która składa się z ośmiu połączonych styków łączących wewnętrzny układ z funkcjami zewnętrznymi,
- karty wyposażone w pasek magnetyczny i mikroprocesor,
- karty wirtualne funkcjonują jako wydruk komputerowy przesyłany do posiadacza, określający dane dotyczące karty, tj.: numer, datę ważności, limity, kod.

#### **4. Rynek instrumentów płatniczych w Polsce**

Przepisy Ustawy Prawo bankowe dopuszczają przeprowadzanie rozliczeń pieniężnych w formie gotówkowej lub bezgotówkowej. W obu formach płatności mogą być wykorzystywane papierowe i informatyczne nośniki danych.

Obrót bezgotówkowy to rozliczenie pieniężne, w którym na każdym etapie transfer środków pieniężnych odbywa się wyłącznie z wykorzystaniem zapisów księgowych na kontach bankowych, czyli bez jakiegokolwiek udziału gotówki. Obrót gotówkowy realizowany jest z wykorzystaniem pieniądza gotówkowego.

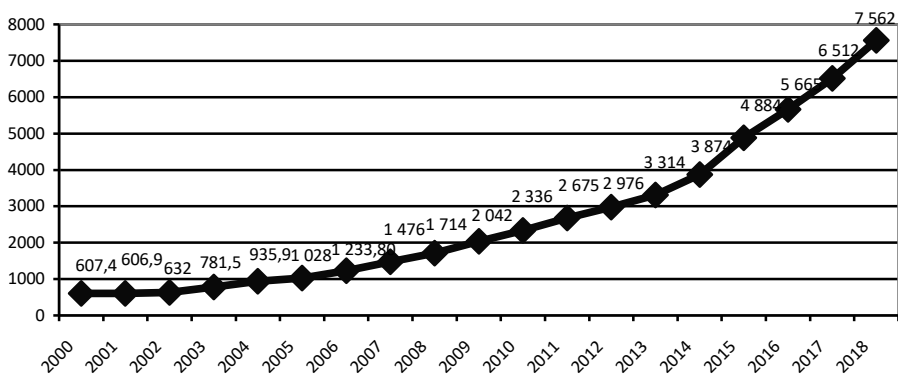
Urynkowanie gospodarki polskiej przyczyniło się do dynamicznego rozwoju rozliczeń bezgotówkowych, co wpłynęło bezpośrednio na: obniżenie kosztów obsługi gotówki, ograniczenie strat związanych z przestępstwami gotówkowymi, a także upowszechnianie innowacyjnych usług bankowych, a co za tym idzie wzrost przychodów banków. Spowodowało to ukierunkowanie polityki

cenowej przedsiębiorstw bankowych na przestawianie klienta z używania gotówki, na otwarcie rachunku bankowego i wykorzystywanie jego możliwości.

Przyjęcie rozliczeń bezgotówkowych jako standardu w większości transakcji związanych z obrotem gospodarczym, sprzyja ograniczaniu tzw. szarej strefy, co pośrednio przekłada się na wzrost dochodów budżetowych, zwiększenie jawności obrotów podmiotów gospodarczych i obniżanie kosztów działalności sektora publicznego, poprzez obniżenie kosztów dystrybucji świadczeń tj. emerytur, rent i zasiłków socjalnych oraz likwidację kas w instytucjach publicznych tj. US, ZUS.

W badanym okresie liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi, realizowanych na rynku polskim, dynamicznie wzrasta. Wynika to z wprowadzania na rynek innowacyjnych produktów bankowych i wzrostu ich popularności wśród społeczeństwa (wykres 1).

**Wykres 1. Liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi w Polsce w latach 2000-2018 (mln. szt.)**



Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

W roku 2000 na rynku polskim zrealizowano 607,4 mln szt. transakcji instrumentami bezgotówkowymi, podczas gdy w 2018 r. ich liczba wzrosła ponad dwunastokrotnie do poziomu 7 562 mln szt. Szczególny wzrost ilości realizowanych transakcji bezgotówkowych nastąpił w latach 2015-2018. Największy wzrost miał miejsce w 2015 r. w porównaniu do 2014 i wynosił 26%. W kolejnych latach r/r kształtował się na poziomie ok. 16%.

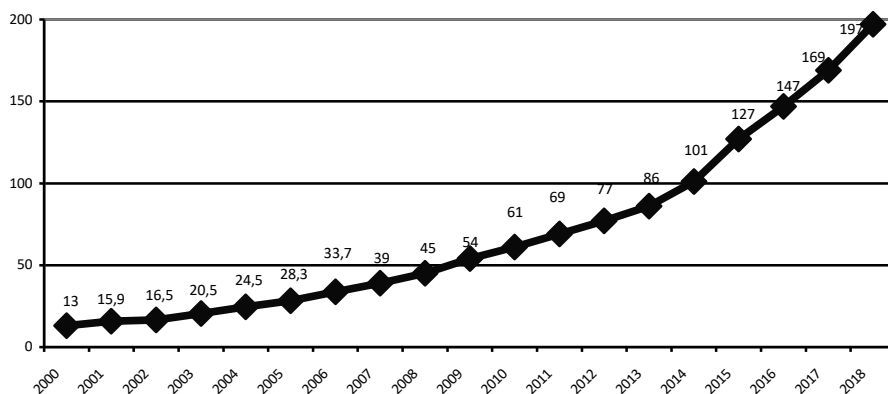
Wzrost liczby realizowanych transakcji bezgotówkowych na rynku przelożył się bezpośrednio na dynamikę liczby transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi przypadających na 1 mieszkańca. W 2008 r. na 1 miesz-



kańca przypadało 45 transakcji, podczas gdy średnia unijna wynosiła 158 i była 2,5 krotnie wyższa niż w naszym kraju. W 2018 r. liczba transakcji zrealizowanych na rynku polskim wzrosła z 152 do 197 szt. (średnia UE 281) co sprawiło, że dystans do średniej unijnej zdecydowanie się zmniejszył (wykres 2).

Zmiany ilościowe na rynku realizowanych transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi pociągnęły za sobą zmiany w strukturze tych transakcji, z uwzględnieniem formy rozliczeń.

**Wykres 2. Liczba transakcji bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi na jednego mieszkańca w Polsce (szt.)**



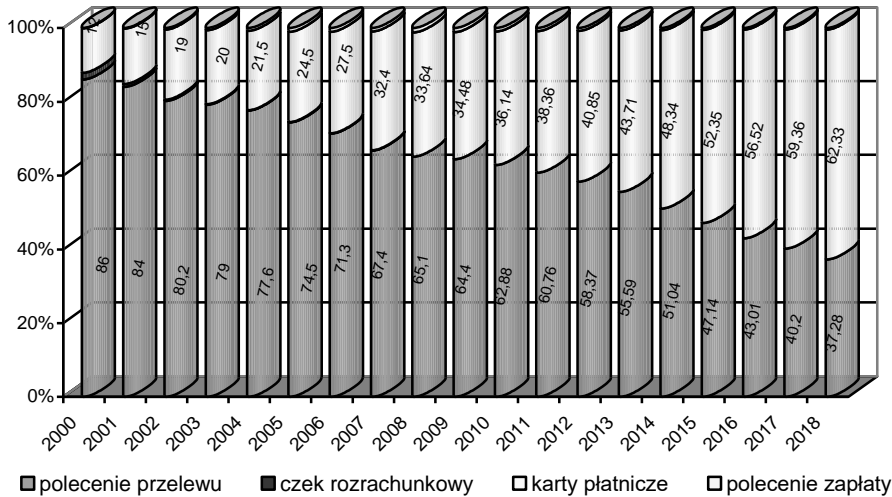
Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

Najnowszym, a zarazem najbardziej dynamicznie rozwijającym się instrumentem płatniczym bezgotówkowym w ostatnich latach były karty płatnicze. W badanym okresie nastąpił dynamiczny wzrost zarówno liczby kart znajdujących się w obiegu, jak również ilości transakcji zrealizowanych przy ich użyciu. W 2018 r. przy użyciu plastikowego pieniądza przeprowadzono najwięcej transakcji płatniczych - 4 713,2 mln szt. (7 561,64 mln szt. transakcji bezgotówkowych ogółem). Ich udział stanowił 62,33% łącznej liczby transakcji bezgotówkowych (wykres 3).

Do 2015 r. najbardziej popularną formą rozliczeń było polecenie przelewu. W 2015 r. po raz pierwszy w historii udział tej formy rozliczeń spadł poniżej 50% i wyniósł 47,14%, a dominującym instrumentem bezgotówkowym stała się karta płatnicza (52,35% transakcji bezgotówkowych ogółem). W kolejnych latach przewaga tej formy nadal się zwiększała stanowiąc w 2018 r. aż 62,33% ogółu transakcji bezgotówkowych. Drugą pod względem popular-

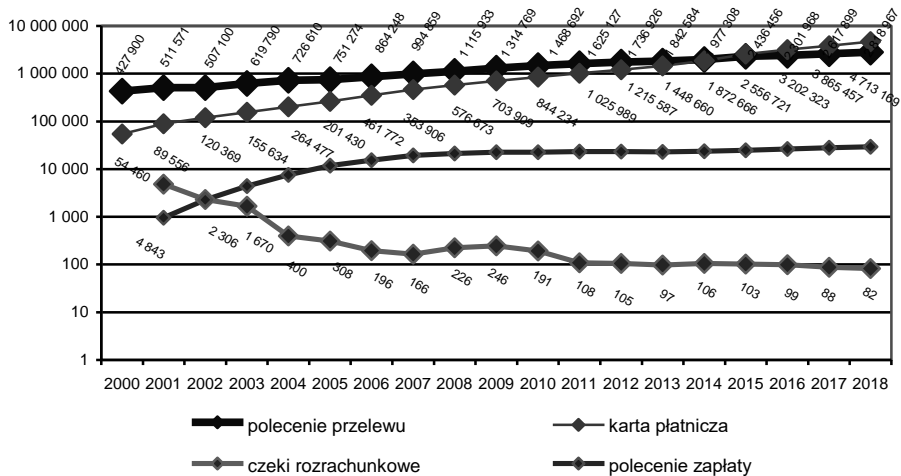
ności formą rozliczeń bezgotówkowych stanowiło polecenie przelewu (37,28% łącznej liczby transakcji bezgotówkowych – 2 818,97 mln szt.).

**Wykres 3. Struktura transakcji bezgotówkowych według formy rozliczeń w Polsce w latach 2000-2018 (%)**



Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

**Wykres 4. Liczba transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w Polsce według formy rozliczeń w latach 2000-2018 (tys. szt.)**

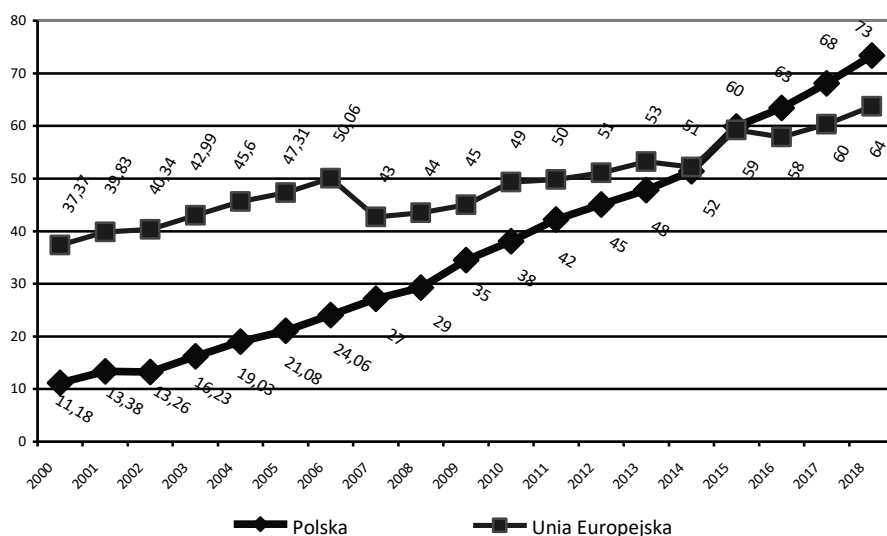


Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

Z kolei najmniej popularnymi instrumentami były polecenie zapłaty (0,39% - 29,4 mln szt. ) i чеки rozrachunkowe (0,001%). Znaczenie tych form w obrocie gospodarczym jest minimalne.

Zmiana struktury transakcji bezgotówkowych miała swoje bezpośrednie przełożenie na liczbę transakcji zrealizowanych za pomocą danej formy rozliczeń oraz liczby transakcji zrealizowanych daną formą płatności przypadających na 1 mieszkańca (wykres 4, wykres 5).

**Wykres 5. Liczba transakcji zrealizowanych za pomocą polecenia przelewu na 1 mieszkańca w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2000-2018 (tys. szt.)**



Źródło: opracowanie własne w oparciu o *EU banking structures*. European Central Bank, publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

W badanym okresie liczba transakcji zrealizowanych za pomocą polecenia przelewu i kart płatniczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca charakteryzowała się dynamiką wzrostu. W roku 2000 na 1 mieszkańca naszego kraju przypadało 11,18 tys. szt. transakcji (średnia unijna 37,37 tys. szt.). W 2015 r. liczba transakcji realizowanych za pomocą tej formy rozliczeń po raz pierwszy przekroczyła średnią unijną i wynosiła w Polsce 60 tys. szt. transakcji na 1 mieszkańca, podczas gdy w krajach Unii Europejskiej 59 (wykres 5).

## 5. Rynek kartowy w Polsce na tle Unii Europejskiej

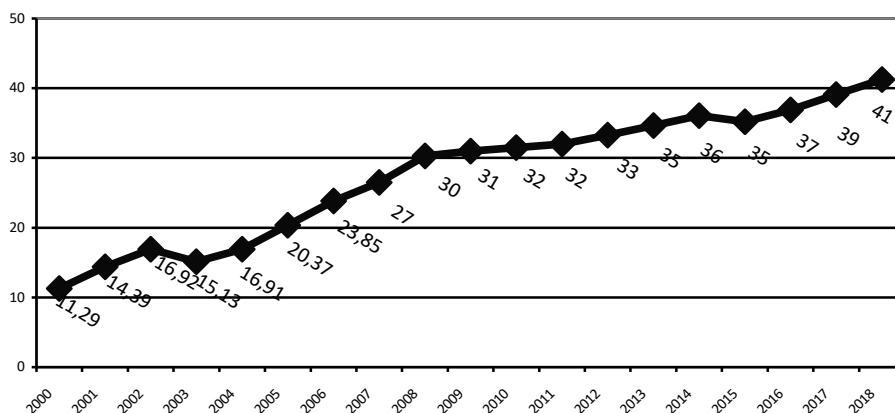
Jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się instrumentów płatniczych na rynku polskim są karty płatnicze.

O rozwoju tego rynku świadczą m.in.:

- liczba i struktura wydanych kart płatniczych,
- wolumen transakcji zrealizowanych przy użyciu kart płatniczych,
- liczba bankomatów,
- liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze.

W Polsce karty płatnicze po raz pierwszy wprowadzono na rynek w latach dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku. Instrument ten zyskuje coraz większą popularność i na tle pozostałych instrumentów bezgotówkowych jego zastosowanie wzrasta o około 30% rocznie, podczas gdy na rynku Unii Europejskiej przyrosty te wynoszą średnio około 10% (wykres 6).

Wykres 6. Liczba wyemitowanych kart płatniczych w Polsce w latach 2000-2018 (mln szt.)



Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

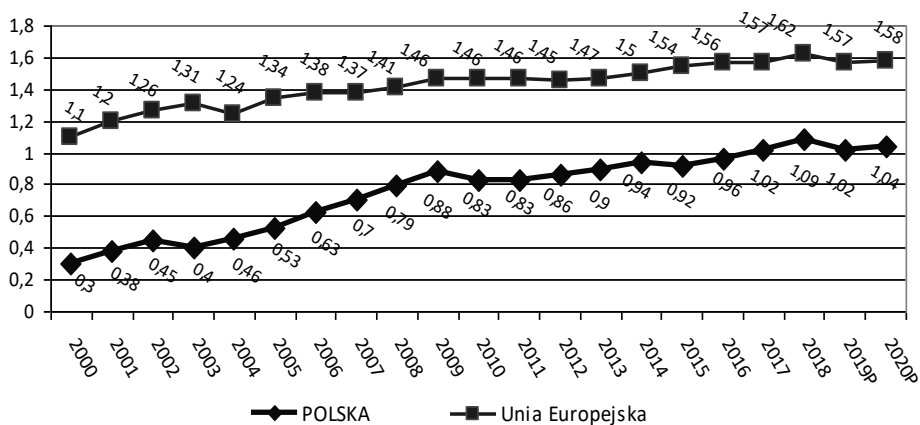
Na koniec 2018 r. w Polsce w obiegu było 41,2 mln szt. kart płatniczych, podczas gdy w 2000 r. było ich 11,29 mln szt. (wzrost 2,64). Zdecydowanie lepiej od Polski wypadły Wielka Brytania, Niemcy, Hiszpania, Włochy i Francja, a dużo słabiej od naszego kraju Luksemburg, Austria oraz Portugalia. Uwzględniając dynamikę zmian w liczbie wydanych kart płatniczych w poszczególnych krajach Unii Europejskiej, rynek polski charakteryzuje się systematyczną i dynamiczną tendencją wzrostową. Dużo słabiej wypada jednak pod względem liczby kart płatniczych przypadających na 1 mieszkańca. Według danych na koniec

2000 r. w Polsce na mieszkańca przypadało 0,30 karty. Był to najniższy wskaźnik, znacznie odbiegający od średniej unijnej, która w tym roku wynosiła 1,1 karty na 1 mieszkańca. Zdecydowanie gorzej przedstawiała się sytuacja naszego kraju w porównaniu do Wielkiej Brytanii, Luxemburga, Niderlandów, Portugalii i Finlandii, w których to powyższy wskaźnik jest bardzo wysoki i przekracza średnią unijną.

W roku 2018 różnice te nieco się zatarły, ale nadal liczba kart przypadająca na 1 mieszkańca w naszym kraju (1,07 karty) znacznie odbiega od średniej unijnej (1,62 karty).

Biorąc pod uwagę dynamikę zmian wartości tego wskaźnika w naszym kraju, należy zauważyć, iż tempo jego przyrostu jest wyższe niż średniej unijnej i charakteryzuje się stałą tendencją wzrostową (wykres 7).

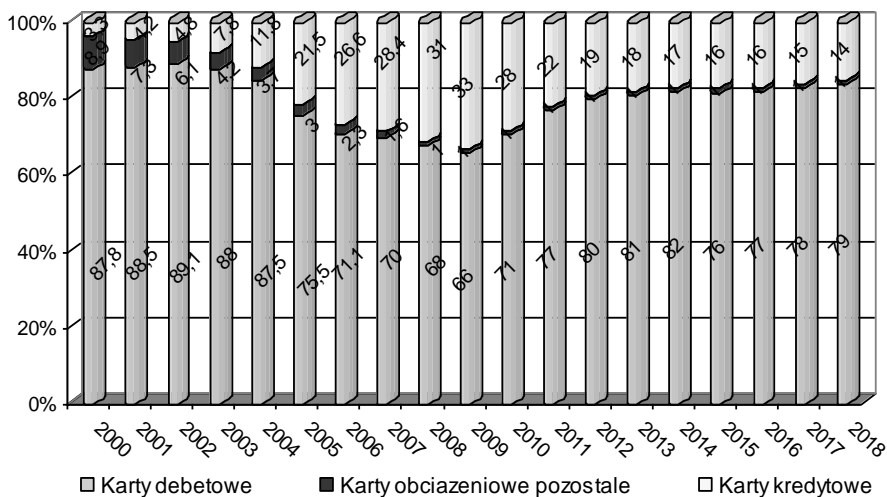
Wykres 7. Liczba wydanych kart płatniczych na jednego mieszkańca w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2000-2018 (szt.)



Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.* Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011, s. 42, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.* Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015, s. 44, publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

O rozwoju rynku kart płatniczych świadczą również zmiany w strukturze wydanych kart. W badanym okresie zdecydowanie dominowały karty debetowe. W latach 2000-2018 średni udział kart debetowych w rynku unijnym oscylował w granicach 60-64% i był znacznie niższy niż w naszym kraju (około 80%).

Wykres 8. Struktura rynku kart płatniczych w Polsce według sposobu realizacji transakcji w latach 2000-2018



Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 (data pobrania 11-05-2020).

Uwzględniając sposób rozliczania transakcji, na przestrzeni badanego okresu w Polsce zdecydowanie przeważały karty debetowe. W latach 2004-2009 w strukturze rynku kart płatniczych wzrosło zainteresowanie kartami kredytowymi. W 2004 r. karty te stanowiły zaledwie 11,8% kart znajdujących się w obiegu, podczas gdy w 2009 r. ich udział wzrósł o ponad 21 punktów procentowych do poziomu 33% (wykres 8). W latach 2010-2018 tendencje te uległy zmianom i udział tych kart w obiegu zaczął się stopniowo zmniejszać do 14% w 2018 r. Powyższe tendencje świadczą o niepożądanych kierunkach zmian na rynku kartowym.

Spośród wszystkich wydanych w Polsce kart płatniczych od 2010 r. najbardziej rozpowszechnione są karty debetowe. Na koniec 2018 r. stanowiły one 79% wszystkich wydanych kart, natomiast karty kredytowe 14%, karty obciążeniowe zaledwie 1%.

Dla rynków większości krajów Unii Europejskiej charakterystyczną cechą jest dominacja udziału kart kredytowych. W Polsce udział ten znacznie odbiega od unijnego.

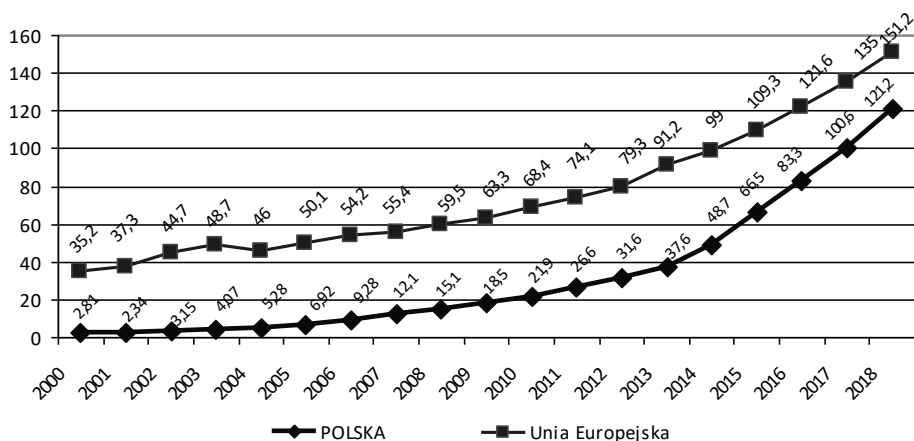
O rozwoju rynku kart płatniczych w Polsce świadczy także zmiana pełnionych przez nie funkcji. W początkowym etapie ich rozwoju karty wykorzystywane były głównie do pobierania gotówki z bankomatów (karty bankoma-

towe, które nie posiadają funkcji karty płatniczej i nie stwarzają możliwości dokonywania transakcji bezgotówkowych).

W badanym okresie klienci najchętniej korzystali z kart płatniczych posiadających funkcję wypłaty gotówki z bankomatu, na skutek czego udział tych kart w rynku stale wzrastał. Znacznie zmniejszyło się zainteresowanie kartami bankomatowymi.

W badanym okresie zdecydowanie przeważały karty wyposażone w pasek magnetyczny. W 1998 r. na rynku funkcjonowały wyłącznie takie karty. Wraz z rozwojem rynku ich udział sukcesywnie się zmniejszał. Nadal stanowią one blisko 99,5% kart znajdujących się w obiegu. Następował także stały, aczkolwiek dość powolny wzrost liczby kart wyposażonych w mikroprocesor. Pod koniec 2000 r. pojawiły się karty wirtualne i zaczęły się bardzo dynamicznie rozwijać. Następnie w 2018 r. wprowadzono karty zbliżeniowe.

**Wykres 9. Liczba transakcji kartami płatniczymi na jednego mieszkańca w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2000-2018**



Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011, s. 42, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015, s. 44 (data pobrania 11-05-2020).

O rozwoju rynku kart płatniczych świadczy także wolumen transakcji kartami. W badanym okresie następował stały dynamiczny wzrost transakcji realizowanych przy użyciu kart płatniczych zarówno w Polsce, jak i pozosta-

łych krajach Unii Europejskiej. Średnia unijna wzrosła w badanym okresie z 35,2 szt. w 2000 r. do 151,2 w 2018 r., podczas gdy na rynku polskim poziom ten wzrósł z 2,81 do 121,2 szt. (wykres 8). Spośród transakcji realizowanych z udziałem kart płatniczych zdecydowanie dominowały transakcje bezgotówkowe, których udział wzrósł w Polsce z 34,6 % w 2005 r. do 87,6 % w 2018 r., co różni nasz kraj od średniej unijnej o 3 punkty procentowe. Wzrost ten nie przybliżył nas jednak znacząco do liczby transakcji bezgotówkowych przypadających na 1 mieszkańca, która w 2018 r. wynosiła w Polsce 16,98, a średnia unijna 36,47 transakcji na mieszkańca.

Poziom rozwoju infrastruktury systemu płatniczego w danym kraju obrazuje liczba bankomatów w przeliczeniu na 1 milion mieszkańców. Wysoki poziom rozwoju infrastruktury systemu płatniczego zapewnia klientom swobodę dostępu do środków zgromadzonych na ich rachunkach, a także umożliwia korzystanie z dodatkowych usług. W/w wskaźnik w badanym okresie prezentuje tabela 1.

**Tabela 1. Liczba bankomatów przypadających na 1 milion mieszkańców w Polsce na tle krajów UE w latach 2003 – 2018**

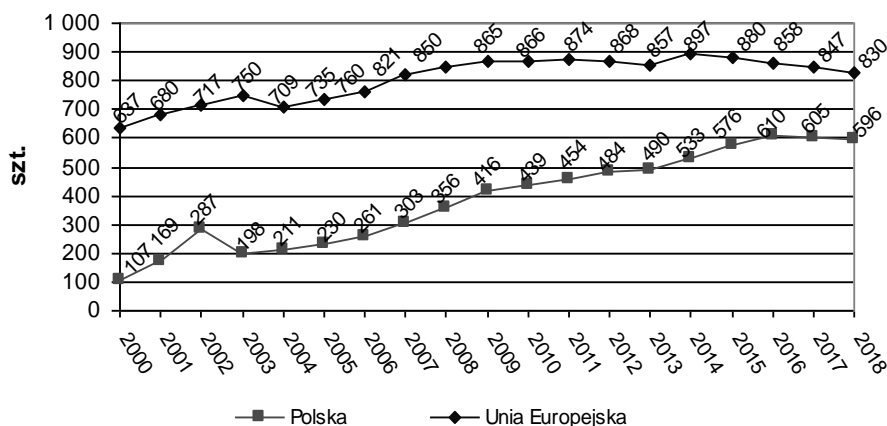
Wskaźnik	Lata	Średnia dla UE	Polska	Miejsce Polski wg danego wskaźnika wśród innych krajów UE
Liczba bankomatów przypadających na 1 milion mieszkańców w Polsce na tle krajów UE	2000	637	107	26 na 27
	2001	680	169	26 na 27
	2002	717	287	26 na 27
	2003	750	198	26 na 27
	2004	709	211	26 na 27
	2005	735	230	26 na 27
	2006	760	261	27 na 27
	2007	825	303	27 na 27
	2008	852	356	25 na 27
	2009	867	416	25 na 27
	2010	866	439	24 na 27
	2011	874	454	22 na 27
	2012	868	484	19 na 27
	2013	857	491	20 na 28
	2014	894	533	19 na 28
	2015	879	576	17 na 28
	2016	858	610	14 na 28
2017	847	605	14 na 28	
2018	830	596	14 na 28	

Zródło: opracowanie własne na podstawie: *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011, s. 42, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015, s. 44.



Systematyczny i szybki wzrost liczby bankomatów w latach 2005-2015 spowodował wzmocnienie pozycji Polski wśród krajów UE pod względem ich liczby przypadających na 1 milion mieszkańców. Wskaźnik ten w 2015 r. uplasował nasz kraj na 17 miejscu wśród innych krajów Unii, co w porównaniu do 2005 r. oznacza poprawę o 9 miejsc (wykres 10).

Wykres 10. Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2000-2018



Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018 *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011, s. 42, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015, s. 44 (data pobrania 11-05-2020).

Na rynku polskim w 2018 r. zainstalowanych było 596 bankomatów na 1 mln mieszkańców, podczas gdy średnia unijna wynosiła 830 urządzeń na 1 mln mieszkańców. W badanym okresie tendencje wzrostowe miały charakter systematyczny i bardzo dynamiczny.

Wzrost liczby bankomatów jest bardzo istotny z punktu widzenia rozwoju obrotu bezgotówkowego. Z jednej strony wpływa pozytywnie na decyzje o założeniu rachunku, z drugiej zaś strony niektóre bankomaty umożliwiają korzystanie z dodatkowych usług, np. wglądu w saldo rachunku, wypłatę gotówki czy wykonanie polecenia przelewu, co mogłoby być istotne zwłaszcza dla osób niekorzystających z bankowości elektronicznej.

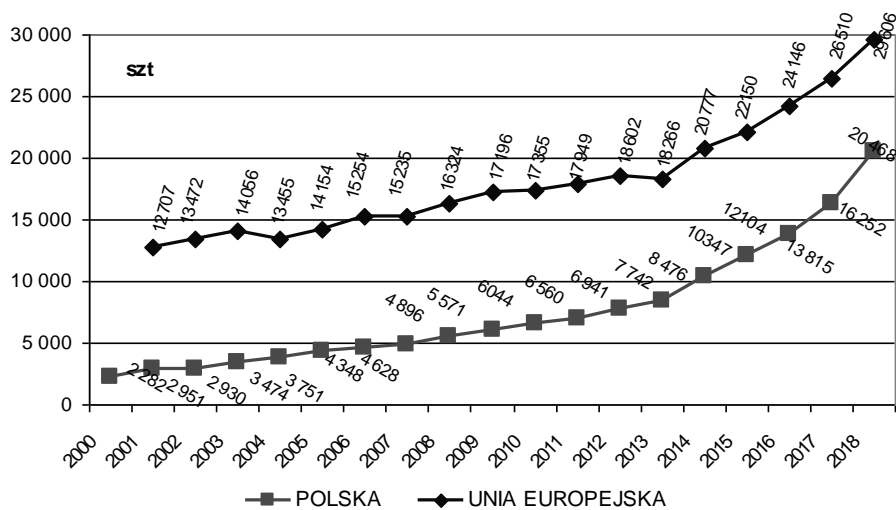
Mimo obserwowanych tendencji zmian na rynku kartowym, w badanym okresie na rynku polskim, rozmieszczenie bankomatów nie zaspokajało potrzeb użytkowników plastikowego pieniądza. Najwięcej bankomatów znajduje się

w dużych aglomeracjach miejskich. W samej Warszawie usytuowanych jest 10,38% wszystkich bankomatów zainstalowanych w Polsce. W województwach małopolskim, śląskim i wielkopolskim ich udział stanowi odpowiednio: 16,51%, 13,14%, 9,26% całego rynku.

Poczynając od 2016 r. liczba bankomatów ulegała nieznacznym wahaniom, a pozycja naszego kraju na tle UE wzmocniła się o kolejne 3 punkty.

Istotnym elementem rynku kart płatniczych są terminale akceptujące płatności kartami. W latach 2000-2018 w Polsce następował dynamiczny wzrost ilości terminali POS. W latach 2000–2018 niemalże dziesięciokrotnie zwiększyła się liczba akceptantów, placówek akceptujących karty oraz terminali w fizycznych punktach sprzedaży (POS). Na koniec 2018 r. na polskim rynku funkcjonowało 20 468 urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze na 1 mln mieszkańców. W porównaniu do pozostałych krajów Unii Europejskiej ich liczba nie jest jednak imponująca średnio było ich 29 606 szt. (wykres 11).

**Wykres 11. Liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze w Polsce i Unii Europejskiej na 1 mln mieszkańców w latach 2000-2018**



Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011, s. 42, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015, s. 44 (data pobrania 11-05-2020).

Wzrost liczby urzędzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców w badanym okresie przyczynił się do zmniejszenia różnicy między średnią państw należących do UE i uplasowało nasz kraj na 16 pozycji.

Karty płatnicze były najczęściej akceptowane w gastronomii (59% transakcji), hotelach (56%), stacjach paliw (81%), sklepach kosmetycznych, medycznych i aptekach, (79%), sklepach z odzieżą i obuwiem (76%), oraz hipermarketach (100%). Rozwój sieci akceptacji kart płatniczych wspierany był przez działania Fundacji Polska Bezgotówkowa, która oferuje bezpłatne terminale płatnicze dla podmiotów, które do tej pory nie przyjmowały płatności kartami płatniczym.

**Tabela 2. Liczba urzędzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców w Polsce na tle krajów UE w latach 2003 – 2018**

Wskaźnik	Lata	Średnia dla UE	Polska	Miejsce Polski wg danego wskaźnika wśród innych krajów UE
Liczba urzędzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze na 1 milion mieszkańców	2000	11 506	2 939	24 na 27
	2001	12 707	2 951	24 na 27
	2002	13 472	2 930	24 na 27
	2003	14 056	3 474	24 na 27
	2004	13 455	3 751	24 na 27
	2005	14.154	4.348	24 na 27
	2006	15.254	4.628	23 na 27
	2007	15.401	4.896	26 na 27
	2008	16.440	5.571	25 na 27
	2009	17.099	6.043	26 na 27
	2010	17 355	6560	25 na 26
	2011	17 949	6941	25 na 26
	2012	18 398	7742	24 na 26
	2013	17 827	8476	25 na 27
	2014	20 624	10347	24 na 28
	2015	21 875	12050	23 na 27
	2016	24 145	13 815	22 na 25
2017	26 510	16 252	20 na 26	
2018	29 606	20 468	16 na 24	

Źródło: opracowanie własne w oparciu o publikacje NBP, Departament Systemu Płatniczego za lata 2000-2018, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011, s. 42, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015, s. 44 (data pobrania 11-05-2020).

Liczbę urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców oraz miejsce Polski w UE według tego wskaźnika przedstawia tabela 2.

Kolejny wskaźnik charakteryzujący infrastrukturę płatniczą to liczba transakcji bezgotówkowych w pojedynczym terminalu POS, tj. urządzeniu elektronicznym służącym do akceptowania kart płatniczych w punktach handlowo – usługowych. Transakcje bezgotówkowe dokonywane za pomocą takich urządzeń w naszym kraju są coraz bardziej popularne. Ich liczbę zrealizowaną w pojedynczym terminalu POS w Polsce i krajach UE obrazuje tabela 3.

**Tabela 3. Liczba transakcji bezgotówkowych w pojedynczym terminalu PO Polsce w porównaniu z innymi krajami UE w latach 2005 - 2015**

Wskaźnik	Lata	Średnia dla UE	Polska	Miejsce Polski wg danego wskaźnika wśród innych krajów UE
Liczba transakcji bezgotówkowych w pojedynczym terminalu POS	2005	3.291	1.556	17 na 26
	2006	3.350	1.958	18 na 27
	2007	3.336	2.411	18 na 27
	2008	3.371	2.638	16 na 27
	2009	3.496	2.978	14 na 27
	2010	3701	3257	14 na 27
	2011	3915	3724	12 na 26
	2012	4071	3953	12 na 26
	2013	4483	4298	12 na 26
	2014	4018	4560	11 na 28
	2015	4 135	5364	11 na 25
	2016	4 021	5 848	11 na 25
	2017	4 206	5 959	11 na 25
2018	4 112	5 725	11 na 25	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.* Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011, s. 42, *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.* Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015, s. 44.

Jak wynika z przedstawionych danych, liczba transakcji bezgotówkowych w pojedynczym terminalu POS w Polsce przewyższa średnia unijną o około 1 600 transakcji na jeden terminal.

## Zakończenie

Rynek instrumentów płatniczych w Polsce przeszedł w ciągu ostatnich 15 lat istotne zmiany. Na rynku polskim zdecydowanie dominują instrumenty bezgotówkowe. Stanowią one blisko 98% wszystkich płatności detalicznych, co odpowiada 7 561 tys. szt. transakcji.

Szczególnie istotne zmiany zaszły w rozwoju rynku kart płatniczych. W porównaniu do rynków krajów o dużej tradycji polski rynek kart płatniczych jest jeszcze stosunkowo młody. Do niedawna pod wieloma względami był on słabo rozwinięty w porównaniu do krajów Unii Europejskiej, na co wskazywały m.in.:

- brak regulacji prawnych kompleksowo regulujących zagadnienia dotyczące obrotu kartami płatniczymi,
- słaba oferta banków w zakresie kart kredytowych,
- niewystarczający rozwój infrastruktury technicznej akceptującej płatności kartami.

Zmiany i przeobrażenia na rynku kartowym w wysoko rozwiniętych krajach Europy Zachodniej zachodziły przez wiele lat. Pozycja naszego kraju stworzyła możliwość ominięcia wielu etapów rozwoju tego rynku i wyciągnięcia wniosków z cudzych błędów.

Rynek kartowy w naszym kraju rozwija się bardzo dynamicznie. Pod wieloma względami nie ustępuje krajom Unii Europejskiej, w których tworzył się kilkakrotnie dłużej. Uwzględniając fakt, że we wszystkich przodujących krajach Unii Europejskiej karty płatnicze funkcjonują o wiele dłużej niż w naszym rynku, potwierdza to tezę, że polski rynek kart płatniczych dobrze się rozwija.

Przeprowadzone badania potwierdzają dynamiczny rozwój rynku kart płatniczych w Polsce. Spośród bezgotówkowych form płatności w Polsce najszybciej wzrasta użycie kart płatniczych. Udział tej formy rozliczeń wzrósł z 12% w 2000 r. do 62,33% wszystkich rozliczeń bezgotówkowych realizowanych na rynku. Ostatnie lata przyniosły zarówno wzrost liczby kart w obiegu, liczby operacji dokonanych przy ich użyciu oraz liczby transakcji zrealizowanych za pomocą kart na 1 mieszkańca.

Zwiększyła się także rola karty jako formy płatności bezgotówkowej. Systematycznie zmniejszał się udział kart wyłącznie bankomatowych, co jest cechą rynków kart płatniczych będących w początkowych stadiach rozwoju, przy stałym spadku udziału kart obciążeniowych, co charakteryzuje rynki krajów wysoko rozwiniętych. Kartami płatniczymi dokonano w 2018 r. 62,33% wszystkich płatności bezgotówkowych w Polsce, co odpowiada ponad 4,7 mln szt. transakcji. Posiadacze kart coraz częściej wykorzystują je do dokonywania płatności bezgotówkowych - w 2018 r. 87,6% liczby transakcji. Spośród

wszystkich wydanych w Polsce kart płatniczych najbardziej rozpowszechnione są karty debetowe, które stanowiły w 2018 r. 79% wszystkich wydanych kart, a karty kredytowe 14%.

Kolejną istotną zmianą na rynku instrumentów płatniczych było wprowadzenie technologii zbliżeniowej, która znacznie przyspiesza i ułatwia płatności w fizycznych punktach sprzedaży. Pierwsze karty zbliżeniowe wydano w Polsce w grudniu 2007 r. Na koniec 2018 r. taką funkcję miało 84% wszystkich kart płatniczych wydanych w Polsce. Równocześnie rozwijano stacjonarną sieć akceptacji kart płatniczych w technologii zbliżeniowej. Na koniec 2018 r. niemal 100% terminali POS umożliwiało akceptowanie i dokonywanie płatności zbliżeniowych kartami.

Rozwój innowacyjnych technologii przyczynił się do dalszych zmian w systemach płatności detalicznych. W 2012 r. KIR SA, uruchomiła system płatności natychmiastowych w złotych – Express Elixir, a listopadzie 2012 r. Blue Media SA system płatności BlueCash. Polskie banki w 2015 r. stworzyły nowy system płatności mobilnych Polski Standard Płatności sp. z o.o., który stał się operatorem systemu płatności mobilnych BLIK. Banki wprowadziły nowoczesne formy płatności za pomocą kart płatniczych wyposażonych w rozwiązanie NFC, a udział płatności zbliżeniowych w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych systematycznie rośnie. W 2018 r. wartość transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniosła 12,1 mld zł, natomiast liczba transakcji – 90,8 mln, podczas gdy w 2015 r. wartość transakcji wynosiła 0,378 mld zł.

Rozwój rynku kartowego nie mógłby następować tak dynamicznie, gdyby nie rozwój i poprawa infrastruktury technicznej do obsługi płatności kartami, wzrost ilość bankomatów oraz poprawa dostępu do urządzeń akceptujących płatności kartami. Według stanu na koniec grudnia 2018 r. łączna liczba bankomatów na 1 mieszkańca w Polsce wynosiła 596, co uplasowało nasz kraj na 14 pozycji wśród 28 państw UE. Z kolei liczba urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze na 1 mln mieszkańców w 2018 r. na rynku było 20 468 .

Rozwój technologii informatycznych wyznaczył kierunek zmian na rynku instrumentów płatniczych. Z uwagi na czas i niski koszt rozliczenia oraz możliwość pełnego zautomatyzowania procesu obsługi płatności na każdym etapie cyklu rozliczeniowego najbardziej efektywnym rodzajem rozliczeń stały się bezgotówkowe bankowe rozliczenia elektroniczne.

Jak wynika z przedstawionych badań, ostatnie piętnastoletnie na rynku instrumentów płatniczych to czas dostosowywania się do stale zmieniających się potrzeb klienta, tj. zapewnienia społeczeństwu dostępu do nowoczesnych

instrumentów płatniczych (płatności zbliżeniowe, mobilne), poprawa infrastruktury technicznej do obsługi płatności kartami, wzrost ilości bankomatów oraz poprawa dostępu do urządzeń akceptujących płatności kartami, co przełożyło się na stałe, dynamiczne tendencje wzrostu.

### **Bibliografia**

- Bankowość*, red. J. Węclawski, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2006.
- EU banking structures*, European Central Bank, October 2007.
- Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2009 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2011.
- Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2015 r.*, Narodowy Bank Polski Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2015.
- Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2006 roku*. NBP, Warszawa luty 2008 r., 2002-2006. ECB, November 2007.
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz.U. z dnia 16 lutego 2012 r., nr 33, poz. 173).
- Ustawa z dnia 11 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. 2011 Nr 199, poz. 1175, pkt 10).  
[www.ecb.int/ecb/html/index.pl.html](http://www.ecb.int/ecb/html/index.pl.html)  
[www.nbp.pl](http://www.nbp.pl)

## **TENDENCJE ZMIAN NA RYNKU INSTRUMENTÓW PŁATNICZYCH W POLSCE NA TLE POZOSTAŁYCH KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2000-2018**

### **Streszczenie**

Postęp w dziedzinie gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji drogą elektroniczną przyczynił się do znaczących zmian w systemach płatności, realizowanych za pośrednictwem banków i innych instytucji finansowych. Istniejący w „epoce” pieniądza papierowego system płatniczy, oparty na wymianie dokumentów papierowych, okazał się nieadekwatny do coraz bardziej dominującego w gospodarce pieniądza elektronicznego. Na rynku polskim nastąpiła wirtualizacja pieniądza.

Pieniądz elektroniczny wymaga środowiska elektronicznego. Stąd też w ostatnich latach dużego znaczenia nabiera konieczność zapewnienia społeczeństwu dostępu do nowoczesnych instrumentów płatniczych oraz dostosowania polskiej infrastruktury płatniczej do wymagań współczesnego rynku.

Celem pracy jest analiza dostosowania polskiej infrastruktury płatniczej do wymagań rynku oraz stopnia upowszechnienia obrotu bezgotówkowego w Polsce. Celem opracowania jest także ocena tendencji zmian na rynku instrumentów płatniczych w Polsce, na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej.

**TRENDS IN THE MARKET OF PAYMENT INSTRUMENTS IN POLAND  
ON THE BACKGROUND OF OTHER EUROPEAN UNION COUNTRIES  
IN THE YEARS 2000-2018**

*Summary*

The virtualization of money triggered by the unprecedented progress in the field of electronic collection, processing and transmission has resulted in significant changes in payment systems through banks and other financial institutions. The paper-based payment system, based on the exchange of paper documents, turns out to be inadequate to the increasingly dominant electronic (virtual) money economy. Electronic money requires an electronic environment. Hence, in recent years it is of utmost importance to provide the public with access to modern payment instruments and to take into account the need to adapt the Polish payment infrastructure to the requirements of the modern consumer.

The most efficient type of settlement are non-cash bank electronic settlements.

The aim of the paper is to analyze the trend of the non-cash trade in Poland and to evaluate trends in the payment instruments market in Poland against the rest of the European Union.